

חיים בצל היפך החיים: סוד ההתחדשות של פרה אדומה

בחודשים האחרונים קיבלתי כמה פניות מחיילים שחזרו מהמלחמה והם מספרים כי קשה להם לחזור ללמוד תורה. הם מתקשים להתרכז, הכול עובר בשטחיות ולא נכנס פנימה. אחד אמר לי: "בעבר הייתי ממתין בציפייה לכל שיעור תניא שאתה מעלה לרשת ועכשיו אינני מבין מה אתה אומר". האמת היא שגם מי שלא זכה ללחום בגופו במלחמה – מבין על מה מדובר. יש באוויר תחושה כללית של ניתוק ואובדן קשר עם המציאות.

אולי זה המפגש עם המוות. היום לפני תשעה חודשים פרצה המלחמה וכולנו ילדים של ההיריון הזה. לצד הגבורה הבלתי נתפסת שמפגינים גיבורי העם, אנו זרועי מוות בצורה שכמותה לא הכירו בני דורנו - ושמה זה הסיפור: החשיפה להיפך החיים, קוטעת את החיוניות ומטשטשת את ההרגשה האלוקית. הקב"ה הוא חי ואנו מתחברים אותו באמצעות להט החיים ואילו המוות יוצר מרחב של חידלון, שכביכול אין בו אלוקים.

השבוע גם מציינים שלוש שנה להסתלקותו של הרבי, וחותרים תקופת ניסיון קשה של חיים חיוניים ופעילים בצל העדרו הגלוי של הגנרטור העוצמתי שמוביל אותנו. בכל יום מתעורר אתגר עצום של חיבור וחיצוק האמונה סביב ההרגשה הברורה שהרבי פעיל ומשפיע על כולנו.

מול מצב זמני של היפך החיים, עד הגאולה השלמה בקרוב ממש - אנו רוצים למצוא את הכוחות להתגבר ולהתעצם ולהמשיך במלוא האמונה. נעשה זאת באמצעות עיון בשאלת השאלות של התורה: מה כל כך סתום בפרה אדומה? למה הגויים לועגים למצווה הזו, ולהבדיל, אפילו משה רבינו בעצמו מתנגד לה ואינו מוכן לקבל את ההסברים של הקב"ה?

נפתח נקודה עמוקה ומעוררת: אין דרך הגיונית להבין איך מתאוששים מהמפגש עם האובדן. בדרך הטבע אי אפשר לחזור לחיים אחרי היתקלות כזו. אולם הקב"ה מלמד למשה את סוד ערבוב האפר עם המים החיים ומדגיש כי הוא קבע **כחוק וגזירה במבנה הקיום שהצעד יעזור להתאוששות מהמוות**. אף שהשכל מתקשה להתנחם בסוג כזה של נחמת עניים - ולכן אנו מייחלים ומצפים לתחיית המתים בקרוב ממש, שאז תהיה השמחה האמתית והשלמה - בכל זאת יצר הקב"ה חוק וגזרה שנוכל לשרוד את הדרך.

בהערה¹ הובא סיפור מרטיט שהתרחש בשנה שעברה באוהל הקדוש, כדוגמה לערבוב האפר והמים החיים וההישרדות הזמנית עד הגאולה.

¹ ביום שישי לפרשת שלח בשנה שעברה, כמה רגעים לפני שבת, קיבלתי הודעת וואטסאפ: "הרב, ברוך ה' בשורות טובות: לאחי נולד בן מתוק ובבריתו של אברהם אבינו נקרא שמו בישראל: בארי יהונתן. תודה על התפילות בציון הרבי ושנזכה לגאולה שלמה soon". לא הבנתי במה מדובר וגלתי אחורה את תכתובת הוואטסאפ. נשימתי נעתקה כשהבנתי את גודל האירוע. שנה קודם, ביום שישי, ב' תמוז תשפב, קיבלתי הודעה מבחור בשם דניאל, דוקטור לפיזיקה של החלקיקים ואסטרופיזיקה, שכותב כך: "הבנתי שאתה נמצא ליד הציון של הרבי ויש לי בקשה חשובה: "נולדתי כבכור להוריי, ואחרי לידתי ניסו הוריי להיפקד במשך שבע שנים ללא הועיל. הרופאים אמרו שאין סיכוי לילדים נוספים ועלינו לשקול אימוץ. גרנו בניו יורק ואבא ואני נסענו לברוקלין. בתור הארוך והמשתרך חשבת מה אני רוצה לבקש ורציתי תאומים, אבל כשהגעתי לרבי, שכחתי את המילה וביקשתי: "שני אחים". הרבי בירך. אבא שאל "מתי?" והרבי ענה "soon" (בקרב). אבא שאל שוב "מתי?", והרבי ענה: "soon soon" (בקרב, בקרב). באותו חודש! אמי נפקדה עם אחי, "אלי מנחם", ומספר חודשים אחרי הלידה היא נפקדה שוב עם "יונתן מנדל". (שני הילדים קרויים על שם הרבי).

"לאחר 21 שנים מאושרות, אירע אסון מחריד. יונתן היה בדרכו לישיבה במצפה רמון ונהרג בתאונת דרכים על כביש 6 ליד יד בנימין. זאת הייתה מכה נוראה, אבל עשינו מאמצים להמשיך. לפני שנתיים וחצי התחתן אחי השני, אלי מנחם, אבל הם לא מצליחים להיפקד. הם ניסו טיפולים רבים וכלום לא מצליח. אם הייתי יכול, הייתי פונה לרבי כזקתה של האישה השונמית: "אדוני איש האלוקים, אל תכזב בשפחתך". ביקשתי ממך שני אחים, אבל הקטן נהרג והגדול מתקשה בהבאת ילדים.

ב. התמיהה הראשונה בעניין פרה אדומה היא המיקום שלה: מה פתאום כתובה כאן המצווה? בואו נבין את המיקום הכרונולוגי שלנו על ציר הזמן: אנחנו נמצאים בתוך **38 השנים הנעלמות**, תקופת הדמדומים והאפלה של דור המדבר, שהתורה לא מספרת עליה דבר.

לפני שבועיים קראנו על מעשה המרגלים שהתרחש בתשעה באב, כשנה וחצי אחרי יציאת מצרים והביא לגזירת "ארבעים שנה אקוט בדור". לכך שכל הדור הוא מת במדבר במשך ארבעים שנה. בשבוע שעבר קראנו על מעשה קורח, שלפי רש"י (טז, ד) היה אחרי מעשה המרגלים. כך שאנחנו נמצאים כשנה וחצי אחרי יציאת מצרים ובתוך התקופה שאחרי גזירת ארבעים השנים.

הנושא הבא בפרשתנו אחרי פרשת פרה הוא מות מרים ומי מריבה שהתרחשו אחרי כל תקופת הדמדומים, בעשירי בניסן בשנה הארבעים ליציאת מצרים. אחר כך מסופר על מות אהרן שהתרחש בחלוף כמה חודשים, בראש חודש אב, כחצי שנה לפני תום ארבעים השנים. הגמרא אומרת שבכל התקופה הארוכה של שלושים ושמונה השנים הללו – מגזירת המרגלים בתשעה באב, עד תום מות מתי מדבר בט"ו באב – לא דיבר הקב"ה עם משה דבר ולא נאמר לו כל ציווי.

1. תענית ל,ב: יום [חמישה עשר באב] שכלו בו מתי מדבר, דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה, שנאמר (דברים ב, טז) 'ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות, וידבר ה' אלי'.

שיר השירים ג,א: על משכבי בלילות ביקשתי את שאהבה ביקשתי ולא מצאתיו – רש"י: בצר לי, כשישבתי באפלה כל שלושים ושמונה השנים שהיו נזופים [מחטא המרגלים בתשעה באב עד כלות מתי מדבר בטו באב], 'ביקשתי ולא מצאתיו' - כי לא אעלה בקרבך.

פתאום מופיעה בתוך פרשה אחת ויחידה², שאיננה קשורה לכאן ובוודאי לא נאמרה בתוך לח השנים העלומות. פרשת פרה אדומה נאמרה הרבה קודם: תחילה נאמרה כנושא רעיוני עוד בחנייתם במרה – לפני מתן תורה. אחר כך נמסרה לישראל כהלכה נוגעת לקיום ביום הקמת המשכן, בראש חודש ניסן בשנה השנית לצאתם ממצרים. שכן רק לאחר הקמת המשכן אפשר לקיים את טקס הפרה וגם לאחר הקמת המשכן נוצר הצורך להיטהר מטומאת מת לקראת הכניסה לבית ה', ובעיקר לקראת הקרבת קרבן פסח, כשבועיים אחר כך. (עד היום אנו קוראים פרשת פרה לפני פסח, כתזכורת להיטהר מטומאת מת לפני קרבן פסח, מהרה יגלה אכ"ר).

שמות טו,כג: ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת מים ממרה ... שם שם לו חק ומשפט – רש"י: במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהן: שבת, פרה אדומה [שנאמר 'חק'], כיבוד אב ואם ודינין.

גיטין ס,א: שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן ואלו הן: פרשת כהנים, ופרשת [קידוש ה]לויים, ופרשת טמאים... ופרשת פרה אדומה (רש"י: לפי שביום המחרת נשרפה הפרה להיות נטהרין לפסחיהן וקודם לכן לא יכלו לעשותה דבעינן 'והזה אל נכח פני אהל מועד'. והכי אמרינן במסכת מגילה ירושלמי, באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה).

וכל אחד תמה: אם הפרשה נמסרה כחצי שנה לפני חטא המרגלים וקרח, מה פתאום נכתבה כאן?

עלה בדעתי הסבר פשוט ביותר, אבל למרבה הצער הוא אינו כתוב באף אחד מהמפרשים: מה שהם עשו בעיקר בלח השנים העלומות, היה לקבור את כל אנשי הדור שיצאו ממצרים ולכן מובן שהם מצווים על פרשת טהרת מת.

אולם המפרשים אינם מביאים זאת ותמורת זאת צועדים בשתי דרכים אחרות: **אחורה וקדימה**.

חזקוני יט,ב: נכתבה כאן, לפי שהיו מהם טמאי מתים ממחלוקתו של קרח.

² הרב, האם תוכל להזכיר את שמותיהם על הציון של הרבי? "הוא פנה אלי. עשיתי זאת כמוכן, ביחד עם מאות מכתבים ובקשות ברכה שקיבלתי להעביר. לא חלפה שנה והוא חוזר וכותב על הברית במעונם. כשביקשתי רשות לפרסם הסיפור - דניאל ענה: "בתנאי שתזכיר אותם אצל הרבי גם השנה, לעוד פרי בטן...".
² אחרי מעשה קרח מובאת פרשת מתנות כהונה וזאת כדי לחזק את חולשת הכהונה שיצר קרח. לכן מובן שהיא כתובה שם בין אם נאמר שנאמרה באמת שם ובין אם נאמרה קודם ורק נקבעה שם.

החזקוני כותב שפרשת פרה אדומה היא המשך מקודם, ממעשה קרח שבו נהרגו אלפים רבים מבני ישראל ונוצר הצורך הרחב להיטהר מטומאת מת. תחילה מתו 250 מקטירי הקטורת ואחר כך פרצה מגפה נוראה שכלתה 14,700 איש.

אמנם אין זה מספיק, שכן לא היה זה האסון ההמוני הראשון. היו כבר מתים רבים בקברות התאוה ומהמעפילים שקפצו לצאת לארץ אחרי מעשה המרגלים. לכן יש מוסיפים: במעשה קרח נטמא אלעזר בן אהרן, סגן הכהן הגדול, שנכנס אל תוך המתים שנשרפו במעשה הקטורת והוציא את המחנות ועשאו ריקועי ציפוי למזבח. אלעזר היה מוכרח להיטהר בדחיפות כדי לחזור ולעבוד בבית, בניגוד לישראל מן השורה שיכול לחיות עם הטומאה עד קרבן פסח. לכן היה צורך לצוות כאן על טומאת מת.

ועדיין קשה עם העובדה שפרשת פרה כתובה בפרשתנו ולא קודם בפרשת קרח. לכן הגמרא ומפרשים רבים הולכים בכיוון אחר והפוך בדיוק, שפותח את הנושא שלנו: פרשת חוקת מספרת על המוות הדרמטי, על מות מרים ואחר כך מי מריבה שהובילו למות משה ואהרן ובעצם לפרידה מכל שלישיית ההנהגה האדירה של עם ישראל, שלא תזכה להגיע אל הארץ המובטחת. לכן מקדימה התורה ללמד את פרשת פרה, כדי לתת כלים להתמודדות עם אובדן צורב שאין לו תרופה.

מועד קטן כח,א: למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת.

אולי אפשר לומר יותר ובכך נפתח את עיוננו: מות משה ואהרן רגע לפני הכניסה לארץ, מביא לשיא את עובדת היותנו בני תמותה, "כחרס הנשבר וכצל עובר". את העובדה **שהחיים ייפסקו באיבם ולכל אחד תהיה ארץ מובטחת שהוא לא יזכה להגיע אליה**. לכן מקדימה התורה את פרשת פרה אדומה, כדי לתת כלים להתמודד עם קטיעת החיים בשיאם והקיום בצל היקרים שהלכו מאתנו.

ג. פרשת פרה אדומה מתחילה בכותרת **תיאום ציפיות**, שאין עוד כמותה בכל התורה:

2. במדבר יט,ב: זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר ... ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום ... ונתתם אתה אל אלעזר הכהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו: ושרף את הפרה לעיניו ... ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי ... ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם.

מעשה הפרה הוא לקחת פרה אדומה תמימה שלא עליה עול, לשחוט אותה, לשרוף את עורה ובשרה, לערב את אפר העור הנשרף במים חיים ולהזות מהמים המעורבים באפר על טמא המת.

אבל קודם לכן פותחת התורה עם כותרת תיאום ציפיות: להלן 'חוקת התורה', הסוד הסתום של התורה שאין דרך להבין את ההיגיון שבו. זאת כותרת חריגה, משום שיש לנו שלושה חלקים בתורה: 'משפטים', הם המצוות המובנות בהיגיון, שהיינו יכולים להגיע אליהם גם לולי ניתנה תורה חס ושלום, כמו צניעות מחתול וגזל מנמלה. 'עדות' הן המצוות שחידשה התורה, אבל אחרי שלמדנו בתורה, אנו מבינים את טעמן ומתגאים בהן בעוז, כמו שבת, חגים ותפילין.

ויש 'חוקים', שהם המצוות שלא התפרש טעמן. בתוך החוקים יש רבים כאלו שהתורה לא מגדירה אותן במפורש בתור חוק, כמו קורבנות ושעטנז ושעיר המשתלח. ישנם שהתורה מגדירה אותם כחוק מקומי, כמו "זאת חוקת הפסח", היינו שבתוך המצווה הכללית שהיא הגיונית, יש פרט אחד שהוא לא הגיוני. ויש את פרה אדומה, שהיא "חוקת התורה". היינו הסוד הנעלם בתורה כולה.

רש"י מסביר כי מטרת תיאום הציפיות היא להכשיר אותנו ללעג הגויים. הם מבזים אותנו על חוסר ההיגיון המוחלט במצווה הזו ולכן התורה מכינה אותנו לכך שמדובר במצווה סתומה וזה בסדר גמור.

רש"י: 'זאת חוקת התורה', לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חקה גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה.

המדרש מספר על רבן יוחנן בן זכאי, שנכנס אצלו גוי כותי אחד והתפלא על מעשה הפרה שהיא נראית כמו מעשה כשפים. שוחטים ושורפים אותה ומערבים את האפר במים, מעשה מיסטי מתחילתו ועד סופו. ענה לו רבן יוחנן בן זכאי: כמו שאתם מגרשים דיבוק עם עירוב סממנים שונים, כך אנו מגרשים את הדיבוק של הטומאה. כשיצא הגוי שאלו תלמידיו: "לזה דחיתו בקנה ומה תאמר לנו על מה שנראה כמעשה כשפים". אמר להם: "לא המת מטמא ולא הפרה מטהרת, אלא חוקה חקקתי".

וכל אחד תמה: למה לועגים הגויים נטפלים במיוחד לחוק הזה, יותר מחוקים רבים אחרים שאינם מובנים והם משיבים עליהם, כמו קורבנות, חומרת החזיר, שעטנז ושעיר המשתלח?

יומא סז,ב: 'את חוקתי תשמרו' דברים שהשטן משיב עליהן ואלו הן: אכילת חזיר, ולבישת שעטנז, וחליצת יבמה, וטהרת מצורע, ושעיר המשתלח, ושמא תאמר מעשה תוהו הם, תלמוד לומר 'אני ה' - אני ה' חקקתי ואין לך רשות להרהר בהן.

ידוע שלא רק הגויים מתפללים על המצווה, אלא להבדיל גם שלמה אמר: "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" ופירשו חז"ל כי שלמה עמד על סוד כל המצוות ורק על זו לא עמד. ושוב קשה: מה על כך תמוה? כשם שמצא רמזים לכל המצוות החוקיות, האם לא היה יכול למצוא איזה רמז גם בזו?

מצד שני, מה יש להתפעל מלעג הגויים ולהכין אותנו אליו, הרי דבר מובן שאדם מוגבל אינו יכול לעמוד על חכמת ה', מקל וחומר מילד שאינו יכול לעמוד על חכמת אביו? האדמור מקוצק אמר: "אלוקים כזה שכל צרוע וכל זב יכול לעמוד על הגיונותיו, אינו ראוי שנעבוד אותו". הרמב"ם כתב: "אילו ידעתי – הייתי". ואם כן, למה חשוב להשיב את ליבנו מראש לפלא המצווה הזו?

מצד שלישי, אם דווקא מחפשים הסברים, יש רמזים שונים שמסבירים קצת את המצווה ומסלקים פליאתה. רש"י עצמו מביא בסוף פרשת פרה, שהמוות הוא תוצאה של חטא העגל וכל מעשה הפרה רומז לתיקון חטא העגל: תבוא פרה נקבה ותכפר על צואת בנה, העגל. פרה אדומה רמז לזהב שגרם להם לחטוא וכו'. מה אם כן כל כך תמוה במצווה הזו?

הקושיה גדולה פי כמה והוא העיקר: לא רק מי שלא ידע טעמה התפלא עליה, אלא המדרש אומר דבר מרעיש: **גם מי שהתגלה לו סוד פרה אדומה - סירב בתוקף לקבלה**. פרשת פרה אדומה מתחילה ומצווה "ויקחו אליך פרה אדומה" והקושיה ידועה: למה לקחת את הפרה אל משה והרי הוא לא היה כהן? אלא הוא היחיד שידע טעם פרה ולכן הייתה צריכה להיעשות בכונותיו של משה.

במדבר רבה יט,ו: 'ויקחו אליך פרה' - אמר הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה אבל לאחר חקה.

ובכל זאת אומר אותו מדרש במקום אחר דברים חמורים:

קהלת ח,א: מי כהחכם ומי יודע פשר דבר – קהלת רבה: על כל דבר ודבר שהיה הקב"ה אומר למשה, היה אומר לו טומאתו וטהרתו. וכיון שהגיע לפרשת 'אמר אל הכהנים' [ודיני טומאת מת], אמר משה: רבונו של עולם ואם נטמאו אלו במה הוא טהרתן? לא השיבו דבר. אותה שעה נשתנו פניו של משה. וכיון שהגיעו לפרשת פרה אדמה, אמר הקדוש ברוך הוא למשה, משה, אותה אמירה שאמרתי לך אמר אל הכהנים ואמרת לי אם נטמאו במה היא טהרתן, ולא אמרתי לך דבר, זו היא טהרתן: 'ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת'. אמר לפניו רבונו של עולם וכי טהרה היא?! אמר הקב"ה: משה, חקה היא וגזרה גזרתי ואין בריה יכולה לעמד על גזרתי, דכתיב 'זאת חקת התורה'.

תמיהת משה הייתה על אפשרות הטהרה מטומאת מת. משה לא התפלא על הטומאה מהמת והיא הייתה מובנת לו לחלוטין. הוא התפלא על הצד השני: איך מתאוששים מטומאת מת?³ הדבר המדהים הוא, שמשה התנגד לטהרת הפרה לכל אורך הדרך. כבר כששמע בפעם הראשונה על דיני הטומאה - בפרשת אמור - קם והתפלא "במה תהא טהרתו?". תמיהתו לא נענתה מיד והקב"ה השאיר אותו בפליאה זמן רב, עד פרשת חוקת (וכאן לימדו גם טעם הטהרה כנ"ל מהמדרש הקודם). אבל גם לאחר שלמד סדר וטעם הטהרה, לא התיישבה דעתו והסתלקה תמיהתו והתפלא שוב: "וכי טהרה היא?!". הוסיף לו הקב"ה: "חוקה חקקתי וגזירה גזרתי ואין בריה יכולה לעמוד".

³ להאיר שהדברים מפורשים בכתוב. התורה מתחילה עם דיני טהרת המת ורק אחר כך החל מפסוק יא את טומאת מת. והוא פלא גדול. אולם לדברי המדרש מיושב, שעיקר "חוקת התורה" היא הטהרה ולא הטומאה.

כך שההגדרה "חוקה", לא נאמרה לגויים כדברי רש"י כאן, ואפילו לא לישראל, אלא ל"איש האלוקים", למשה רבינו בכבודו ובעצמו שלא הצליח להסכים למצוות הטהרה.

בהערה⁴ הובאה פרפרת נאה על ה"חוקיות הסתומה" של מעשה הפרה.

התמיהות צעות מאליהן: ראשית, למה דווקא טהרת מת הבהילה כל כך את משה ולא התפלא כיצד נטהרים מטומאת זב, יולדת, נדה ובעל קרי? אדרבה, טומאת המת נובעת מישות אחרת, מהמת, בעוד שטומאות אחרות נובעת מתוך גופו של האדם הטמא?

שנית והוא העיקר: איך משה לא השתכנע מתשובת ה' והעלה תגובה מתריסה: "וכי טהרה היא?!".

אנו רוצים לפתח נקודה נוגעת ללב. גם אם רוב מעשה המצווה יישאר סתום, בכל זאת רמז יש בו, כדברי הרמב"ם על טהרת המקווה: "אין הטומאה טיט או צואה שתישטף במים ... ואעפ"כ רמז יש בדבר וכו'". הרבי מבאר את המדרש באריכות ובמילים נוקבות בליקוטי שיחות חי/232. הרבי עסק בכך בשיחה נוספת, ביום השלושים להסתלקות הרבנית חיה מושקה ע"ה (התוועדויות תשמח ב/423), והוסיף אז מימד אמוני ופסיכולוגי כואב, שהופך את הדברים לחודרים בנפש.

ד. משה לא התפלא על טומאת המת, היא הדבר המתבקש ביותר, משום שהמת טורף את כל מי שעומד בקרבתו. כל איבוד של אדם קרוב – ממית משהו בתוכנו. הכוונה היא קודם כל במובן הפשוט: המוות לועג לחיים ומביס אותם. הוא מחסל את הקיום ומכניע את האדם, שאיפותיו ותשוקותיו. הוא קורא בצחוק שחור את קינתו של קהלת: "הכל הולך אל מקום אחד, הכול בא מן העפר והכול שב אל העפר". כל אלילי החיים שסוגדים להם - ארעיים זמניים וחולפים עם הרוח.

אבל יותר גרוע, בשפת החסידות: המוות מפגיש אותנו עם האין, עם מה שנראה כחלל ריק מהשכינה. הגוף המת נראה כמו חור שחור שאין בו אלוקים. היה גוף פועם שהיה שגריר נמרץ לאור הנשמה, פעל בשליחותה וסחף את סביבתו, אולם המוות מסלק את הנשמה ונותרת גופה חומרית ריקנית ודוממת, חסרת אלוקים אשר הוא חי וכל קיומו אומר נצח.

משה מבין עד עומק נפשו וזועק: "במה תהא טהרתו?" כיצד יהודי שתפוס בכך ש"לית אתר פנוי מיניה", יכול לשוב ולהאמין אחרי החידלון? הרי אם יש אתר פנוי ח"ו, מה הטעם בכל היגיעה?⁵

(בעבר הארכנו בדברי ספר הכוזרי כי זה הבסיס לכל הטומאות שאנו מכירים. טומאת מת היא הגרעין והשיא של עצם מושג הטומאה, אבל בדקות קיים הדבר בכל הטומאות האחרות, כולדת, נדה ובעל קרי. ככולם יש התמעטות החיוניות ואיבוד היצירה. למשל, יולדת נופלת מדרגתה כיוצרת חיים. לאחר תשעה חודשים שהייתה שותפה של הבורא והצמיחה חיים, כשהתינוק מגיח החוצה, היא קורסת להיות נברא ככל הנבראים⁶. כך הווסת החודשית, נוצרת מכך שהייתה הזדמנות ליצירת חיים ולא נוצרה הפריה. ביציאת קרי, רוב רובם (אם לא כולם) של זרעי הגבר מתים ומאבדים את הפוטנציאל ליצור חיים. מה גם שבאיבר עצמו ישנה כעין מיתה. גם הזיבה קשורה בדברים אלו. וכך

⁴ בתלמוד ירושלמי קידושין כ מבואר בהמשך למעשה דמא בן נתינה, כי נולדה לו בשכרו פרה אדומה וחכמים קנו אותה ממנו בממון רב. כאן עולה השאלה מה הקשר בין כיבוד אב לפרה אדומה? מובא בשם החידושי הרי"ם ולפני זה בשם הקצות החושן כי הדבר בא למנוע קטרוג גדול על ישראל.

כיבוד האב המרשים שלו עורר כעס על ישראל שאינם מקיימים כיבוד אב בהידור כזה. נולדה פרה אדומה בשדהו, שהיא חוק מוחלט שלמעלה מטעם ודעת, בעוד שכיבוד אב הוא משפט הגיוני של הכרת הטוב. לומר שישראל מאבדים ממון רב בשביל מצוות פרה שאין בה כל טעם ולא רק במצוות משפטיות הגיוניות. כך בדברי שאול להגאון הגדול רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל (חידושי אגדות קידושין שם): "שמעתי בשם הגאון בעל קצות החושן ז"ל, שאמר מה שנולד לו פרה אדומה הוא להראות לו, שהוא איבד שכר בשביל מצוה שכלית, והראה לו השי"ת שישראלים נותנים לו ממון הרבה, בשביל פרה אדומה שהיא מצוה חוקית".

⁵ אולי יש לקשר לכך שחטאו הגדול של משה הייתה רגע לאחר פטירת אחותו, ואז "כיון שכעס – חכמתו הסתלקה ממנו". שמא הדבר קשור לשברונו מטומאת המת שפגעה בו.

⁶ בכך ביארנו בעבר מה שהטומאה בלידת בת כפולה מלידת בן. שכן העיבור עם הבת הוא התעלות כפולה של יצירת חיים, משום שהבת עתידה ליצור חיים בעצמה. לכן הנפילה בעת הלידה היא ירידה כפולה.

במקרה של מצורע, התאים באיבר הנגוע מתרוקנים מחיוביותם וחווים כעין מיתה, כמו שאמר אהרן על אחותו המצורעת: "אל נא תהי כמת אשר בצאתו מבטן אמו ויאכל חצי בשרו".

בלשונו (מאמר שני אות ס): "הצרעת והזיבות תלויות בטומאת המת, כי המוות הוא ההפסד הכללי לגוף [התרוקנות החיוביות], וכך האיבר המצורע דומה למת, וכן הזרע הנפסד, כי יש בו רוח חיים ובו ההכנה להיות טיפת דם ממנה יתהווה האדם והפסדו של זרע הוא ניגוד לתכונת החיות ורוח החיים".

אבל בעוד שכולן רק מזכירות כביכול עניין של העדר החיים, טומאת מת מפגישה עם המוות עצמו וההתרוקנות המוחלטת מהקדושה. לכן משה זועק איך קמים מכאן?.

ליקוטי שיחות יח/233: טומאת מת באה מצד גוף שאינו חי, שהופרד מהנשמה, והגוף עצמו הוא לא יותר מעפר מהאדמה. וכאן הייתה השאלה של משה: איך נטהרים מכזו טומאה, במיוחד שהיא נוצרה מכך שהתבטל הקשר בין הגוף לאלוקות שבו – כוח הנשמה?

ביום השלושים לפטירת רעייתו הרבנית ע"ה, הרבי פרק מעומק לבו הטהור שבירה נוספת שגורם המוות, בפן הרוחני-אמוני כביכול: המוות מערער את הרגשת הקרבה, הטוב והשפע של הקב"ה. הבורא מתגלה פתאום כמי שלוקח ולא כמי שנותן. כמי שאינו מאזין לתפילות ח"ו.

התוועדיות הרבי מליובאוויטש תשמח ב/423 (ביום השלושים לפטירת רעייתו): מצינו במדרשי חז"ל שכאשר הגיע משה לפרשת טומאת מת, אמר רבש"ע, במה תהא טהרתו? ... ויש לבאר: לאחר כל הביאורים וההסברים קשה לבטל את הפעולה והרושם דהעדר החיים, עד שלא יישאר ספק בהרגש הלב בכך שהקב"ה הוא טוב הנראה והנגלה ונותן מידו המלאה והפתוחה.

אכן שאלת משה לא נענית מיד. היא נותרת תלויה זמן רב, כי הקושיה מפלחת את ההוויה. המוות אינו נקודה נוספת בקו של החיים, הוא קוטע את המציאות, והמענה אינו יכול לבוא בדרך שאלה ותשובה. בסופו של דבר, באה פרשת פרה ומעניקה תשובה. ה' מורה למשה את דרך ההתאוששות: אם תעשו מה שאני אומר לכם – תערבו את אפר הפרה עם המים החיים – תשובו לחיים.

אבל משה מתעקש שזו נחמת עניים. כל פתרון שנציע לא יחזיר את החיים לחיים. אכן הקב"ה מבהיר כי זה "חקה חקתי וגזירה גזרתי". בדרך ההיגיון אי אפשר להבין מה מחזיר את הטמא לחיים, ובכל זאת הקב"ה קובע וגוזר ומבטיח כי כך יהיה: מי שיקיים את טהרת הפרה – יראה ישועה למכאוב.

הבה נציג בשתי רמות את משמעות מעשה הטהרה: הראשון מבואר בשיחה שם באריכות, ואת השני ראיתי בכתביו של הרב יונתן זקס.

מעשה הפרה מלמד שהעיניים טועות: הגוף אינו מת במובן הפשוט. אנו מקפידים להגיד 'נפטר' ולא 'מת', כי היהודי אינו מתנתק ונגמר. היות שהגוף היה הכלי לאור הנשמה ובו ועל ידו התקיימה כל עשייתו של האדם בעולם, הוא ממשיך וקשור עם הנשמה ולא מתנתק ממנה. מה שנראה לנו כמו ישות דוממת חסרת חיים, למעשה נותר תפוס באור הקדושה וממשיך את הקשר וההתקשרות עמה. זאת הסיבה שאנו מקפידים על קבורה ולא שריפה, וממשיכים ללכת אל בית החיים. זה לא רק כזיכרון מוחשי למה שהיה, אלא כמקום בו נשמרת משהו מקדושת הנשמה ונשמר קו של חיבור אל חלק הנשמה העיקרי שעלה למעלה.

בהערה⁷ הובא סיפור מדהים אודות קדושת מקום הקבורה.

⁷ בפברואר 2011, התארכה בארץ קבוצה בת 50 צעירים וצעירות יהודיות, והיום האחרון של הביקור התקיים בהר הרצל. הם עברו בין הקברים העצובים של החיילים הצעירים שנפלו על משמרתם והתרשמו מהגבורה וההקרבה הכרוכה בחיים בארץ.

על יד אחד הקברים הם ראו זוג אנשים מבוגר עומד ומתפלל. היו אלו הוריו של הצנחן ארז דרעי שנפל בהתהפכות ג'יפ ביציאה מג'נין. הצעירים התעניינו האם זה יום הפטירה שלו? והאימא הדגימה אותם בסיפור: היא חלמה הלילה שהבן שלה, ארז, אומר לה כי הם לא זכו להוביל אותו לחופה, ולכן הוא מבקש שלפחות

קדושת הגוף הנצחית, בולטת שבעתיים אצל צדיקים. ידועים דברי חז"ל שמובאים במקומות רבים: "אין טומאה לצדיקים". ולכן רבים סוברים שמותר לכוהנים לילך אצל קברי צדיקים. יסוד הדברים הוא בסיפור מדרשי מיום הריגתו של רבי עקיבא (מדרש אגדה אמור): "מעשה היה ברבי עקיבא שתפסוהו וחיבשוהו בבית האסורים והיה ר' יהושע הגרסי משמשו. פעם ביום הכיפורים, לקח רשות מר' עקיבא ללכת לביתו. בא אליהו ז"ל ודפק על דלת ביתו ואמר: "באתי להודיעך שרבי עקיבא רבך מת [נהרג בידי הרומאים]. מיד הלכו שניהם כל הלילה עד שהגיעו לבית האסורים, ומצאו הפתח פתוח ורב האסורים ישן וכל העם ישנים. הגיע אליהו אצל הפתח ונפתח הפתח. נתחזק אליהו ונטפל ברבי עקיבא. אמר לו ר' יהושע: ולא כהן אתה [שהרי פנחס התכהן ופנחס זה אליהו]? אמר לו: בני, אין טומאה לצדיקים ולא לחכמים".

גוף הצדיק התקדש בחייו בקדושת הנשמה והפך להיות מציאות אחת עמה. כדברי רבינו הזקן הידועים: "חיי הצדיק אינם חיים בשריים, כי אם חיים רוחניים, שהם אמונה, אהבה ויראה". לכן גם בהסתלק הנפש מהגוף, הוא נותר קדוש בקדושת הנשמה ומחובר וקשור למקורו⁸.

ליקוטי שיחות שם/234: אפילו כאשר הגוף נותק מהנשמה, יש לנשמה - שפעלה על ידי הגוף את לימוד התורה וקיום המצוות – את היכולת לפעול רושם נצחי על הגוף וגם כאשר הגוף התנתק ממנה. יש לומר שזאת אחת הסיבות שצדיקים לא מטמאים, שכן מציאות הגוף עצמה הייתה "חיים רוחניים של אמונה, אהבה ויראה" ומובן שהדבר מותיר רושם נצחי בגוף.

ובכל זאת מדובר ב'חוקה' שהיא למעלה משכל וטעם, שכן דבר יכול לפעול על רעהו רק כאשר מתקיים ביניהם קשר. לכן הקשר הנצחי נעשה רק מצד כוח הבורא שהוא למעלה מכל ההגבלות.

נציג עוד מובן פשוט ואנושי לטהרת הפרה: סדר הטהרה הוא בעירוב האפר עם "המים החיים", שבאים ממי מעיין נובע (ראו בהערה⁹ פנינה נפלאה). שכן שריפת הפרה מסמלת את **הסופיות המוחלטת**, עד שלא נותר דבר מגוף הפרה, מלבד מעט אפר. אחר כך מערבים את אפר הפרה **במי מעיין חיים**, במים זורמים שמסמלים תנועה והתקדמות ובכך מסמלים את **המעבר** בין הדורות. המוות הוא זרימה ולא סוף. זכרו של המת מתערב בזיכרוןם של החיים, מעצב ומחנך אותם ויפעם בחייהם.

הנה סיפור מדהים: לפני 16 שנה, בערב ראש חודש כסלו תשסח, התרחש הפיגוע הנורא במומביי, בו נרצחו השולחים היקרים הרב גבי ורבקי הולצברג הי"ד. הירי חיסל את כל האורחים ששהו בבית חב"ד, מלבד 'עצם הלז', בנם מוישי, שישן במיטה למעלה והוצל בזכות המטפלת ההודית, סנדרה.

חלפו יותר מעשר שנים, מוישי הפך לנער והתכוון לחגיגת בר המצווה ופתאום הוא מקבל טלפון מאדם לא מוכר: "שמעתי שאתה מתקרב לחגיגת בר המצווה, ובכן יש לי תפילין מאבא שלך".

יכתבו ספר תורה לעילוי נשמתו. האימא אמרה בצער שאין להם כסף לעשות זאת, והוא ענה שבטח בהר הרצל יהיו אנשים שירצו לעזור לה. אז הם באו לכאן להתפלל.

הצעירים הביטו זה על זה, הם מאמריקה, הם אינם מכירים אותה, רובם אינם שומרים תורה ומצוות ולא יודעים הרבה על ספר תורה, אבל הלב היהודי התעורר והם הבטיחו לה כי בשנה הבאה יגיעו שוב ארצה עם ספר תורה. הספר עלה 120,000 שקל, אבל הם עשו את זה. שנה אחר כך הם חזרו ארצה עם הספר, הם הכניסו אותו בריקודים אדירים לבית הכנסת במעלה אדומים, על ידי ביתם של ההורים, ולא היה אדם אחד באזור שלא ירד להשתתף בשמחה.

⁸ בדרך דומה ביארנו בדרשה לשבת זו את דברי חז"ל ביום הסתלקות רבי יהודה הנשיא: "כל האומר מת רבי ידקר בחרב" ואת מענה רב קפרא לשאלה האם רבי מת? "אתם אמרתם ואני לא אמרתי". מבאר רבי יהונתן אייבשיץ כי היות שרבי יהודה היה "הנשיא" וכל מהותו הייתה מסירות להנהגת עם ישראל, לכן הוא אינו "מת" במובן הפשוט, אלא רק מסתלק ונפטר.

בדרך החסידות נאמר כי "לא מת" נאמר גם ביחס **לקדושת הגוף**, כי פעולתו כנשיא הייתה מכוח הגוף, ככפנים.⁹ חשיבות המעיין מבארת תמיהה פשוטה: למה "שם שם לו חק" של פרה אדומה במרה? מה כל כך דחוק לצוות על פרה במרה, כשלא ניתנה תורה ולא היה משכן לקיים בו מעשה הפרה? אלא מביא בספר מרגליות הים סנהדרין כי שם במרה היו מים חיים זורמים כמעין, מה שלא יהיה להם עוד במדבר. ולכן כבר שם היו צריכים להכין מים חיים אל כלי. (וכנראה מי הבאר של מרים עומדים בקדושה פחותה וילע"ע).

האיש סיפר שבזמנו, הוא נכנס לבית חבד מומבאיי וסיפר לרב גבי שהוא מסר את תפיליו לבדיקה והוא תקוע בלי תפילין. הרב גבי נתן לו זוג תפילין שהיו עמו. היהודי עזב לבית המלון וחצי שעה אחר כך שמע ברדיו על ההתקפה הרצחנית בבית חבד. התפילין נשארו עמו עד היום, ובדיוק פגש חבדניק והשיחה התגלגלה על הרב הולצברג והלה סיפר שבנו חוגג עוד מעט בר מצווה. הוא נזכר בתפילין שנמצאות אצלו וכעת הוא מבקש להעביר למוישי את מה שקיבל מאביו, דקות לפני שעזב את העולם.

נסיים בצורה אופטימית עם תקוה גדולה לעתיד. המדרש אומר: "ויקחו אליך" – לך אני מגלה טעם פרה, אבל לאחר חוקה ... וכתוב 'והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון' – דברים המכוסים מכם בעולם הזה, עתידים להיות גלויים לעולם הבא, כמו העיוור שנפתחו עיניו". היינו שעתיד טעם פרה להתבאר לכולנו לעתיד לבוא.

יש לומר בדרך אפשר כי לפי הסבר רבינו הנ"ל, שסוד טהרת פרה אדומה הוא קדושת הגוף הטמון באדמה, הנה לעתיד לבוא נראה בעינינו תחיית הגוף וצמיחתו מהעפר ויהיה ברור כי קדושת הגוף לא הסתלקה לחלוטין ולא נוצר חור שחור וחידלון, אלא הייתה זו רק צורת נוכחות אלוקית אחרת.

נזכה לכך בקרוב ממש וכזעקתנו של משה: "במה תהא טהרתו"? איננו מסתפקים באף אחד מההסברים הקיימים ורוצים לראות באור יקרות, אור שבעת הימים בקרוב ממש וכפשוטו ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

לעילוי נשמת הרה"ח הרה"ת ר' מאיר יהודה ישראל
בהרה"ג הרה"ח הרב **מרדכי ע"ה**
הארליג

נאמן בית חיינו ומשב"ק שלא מש מתוך האוהל
לרגל יום הפטירה כט סיון תשפג

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו **מינסקי**
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב